

Mälardalens högskola
Rektor

Caroline Cruz
BESLUT

2004-10-29
Reg.nr 31-4821-03

Rättssäkerhet vid examination – examinator, kursplaner och misstanke om fusk

Anmälan

N N och P P har i en anmälan till Högskoleverket ifrågasatt hur de har blivit behandlade av Mälardalens högskola i samband med handledning och examination av en C-uppsats. De har anfört i huvudsak följande.

De har läst på två utbildningar dels programmet Informationssökning och omvärldsanalys om 120 poäng vid institutionen för innovation, design och produktutveckling (IDP), dels företagsekonomi vid institutionen för ekonomi och informatik (EKI). Deras uppsats om tio poäng för IDP utfördes som ett uppdrag åt kullagertillverkaren SKF. Uppsatsarbetet startade våren 2002. Då de inte kunde färdigställa uppsatsen under de angivna tio veckorna påpekade IDP att rätten till handledare var förbrukad samma dag som uppsatskursen avslutades. Däremot kunde handledning fås om handledaren ställde upp av god vilja. Deras handledare slutade dock på högskolan sommaren 2002. När de skulle skriva C-uppsatsen i ekonomi höstterminen 2002 fick de ytterligare ett uppdrag av SKF. I samråd med SKF avslutade de uppdragen våren 2003 och lämnade in uppsatserna på respektive institution i juni 2003. När de hade opponerat på uppsatserna blev de kontaktade av studierektorerna för de olika institutionerna. Vid ett möte i slutet av juni 2003 vid IDP blev de anklagade för fusk och IDP beslöt att de skulle anmäla dem till disciplinnämnden. I slutet av augusti 2003 framkom att disciplinnämnden inte ville befatta sig med ärendet, eftersom det inte fanns något att anmärka på uppsatserna. Efter det inträffade blev uppsatsen för IDP underkänd eftersom den enligt betygsnämnden saknade koppling till ämnet omvärldsanalys. De höll inte med om detta och bad därför om att få institutionens definition av omvärldsanalys och en motivering till bedömningen att uppsatsen inte höll sig till ämnet. De fick dock inte något svar på sina frågor. Vid kontakt med examinatoren för att få en ny bedömning svarade han att han inte var insatt i deras uppsats, vilket gav intryck av att han ännu inte hade läst uppsatsen. Examinatoren var inte med i betygsnämnden. Genom en anmälan till Högskoleverket vill de få samma möjlighet som andra studenter att komplettera uppsatsen för att få denna

BESLUT

2004-10-29

Reg.nr 31-4821-03

Sid 2

godkänd. Dessutom önskar de få en objektiv bedömning av högskolans handläggning av ärendet.

Utredning

Högskoleverket har anmodat Mälardalens högskola att yttra sig över anmälan och bl.a. redogöra för rutiner vid uppsatsarbete och betygssättning. Verket har vidare bett om att få ta del av utbildningsplan och kursplaner för programmet Informationssökning och omvärldsanalys samt uppgift om formerna för högskolans samarbete med SKF.

Högskoleverket har härefter begärt in kompletterande uppgifter och handlingar från högskolan.

Högskolans yttranden

Högskoledirektör Marie Eriksson har i yttrande till Högskoleverket anfört i huvudsak följande.

Bakgrund

N N och P P började sin utbildning på Informationsmäklarprogrammet höstterminen 1999. Senare ändrade programmet namn till Informationssökning och omvärldsanalys. När studenterna skulle skriva sin C-uppsats under vårterminen 2002 hade de en utsedd handledare. Uppsatsen lämnades in först ett år senare. Studenterna hade då bytt ämne och skrivit en uppsats vars upplägg och ämnesinriktning inte hade ventilerats eller godkänts av handledaren eller institutionen. Studenterna opponerade och responderade den 12 juni 2003. Seminariet dokumenterades med checklistor. Seminarieledaren, som har sin ämneskompetens inom bild och form, hade endast mycket sporadiskt gått igenom uppsatsen. Endast en lärare hade gjort en normal inläsning. Vid betygsnämndsmöte den 16 juni 2003 konstaterades problemen med uppsatsen och beslut togs om att den borde läsas av en extra lärare och av examinator. Följande dagar blev institutionen medveten om att en likalydande uppsats hade lämnats in på en granninstitution. Studenterna hade gjort ett tiopoängsarbete som de med vissa förändringar hade lämnat in i två versioner, utan att upplysa om denna metod vid ventileringsseminarierna eller på annat sätt. Då misstanke om plagiat förelåg diskuterades att anmäla ärendet till högskolans disciplinnämnd. Studenterna hade fått information om ärendets behandling, skälen till den fördröjda betygssättningen och anledningen till att uppsatsen fick betyget underkänt. Den version som lämnades till den andra institutionen blev godkänd efter kompletteringar.

Betygssättning

Betygssättningen ägde rum den 12 september 2003. Av betygsnämndens protokoll framgår att skälen till att uppsatsen underkändes var att den saknade tydliga kopplingar till ämnet. Detta problem är rimligen en effekt av att den huvudsakligen kretsar kring frågeställningar i ämnet företagsekonomi, och att kontakt med handledare saknades. Studenterna informerades om att de kunde

begära omprövning av examinatorns beslut. Examinatorn upplyste studenterna om att han var villig att göra en förnyad prövning, men att det var liten sannolikhet att prövningen skulle leda till en annan bedömning än den betygsnämnden kommit fram till. Studenterna valde då att skriva en ny uppsats.

Regler för handledning

Uppsatsarbete bedrivs inom en kurs som all annan undervisning vid högskolan, vilket innebär att studenten efter kursavslut inte kan räkna med att ha ständig tillgång till lärare. Detta är inte dokumenterat i någon särskild handling, men får anses vara allmänt känt inom hela högskolan. Studenter, oavsett problembild, har alltså inte rätt till förnyad handledning efter att det ordinarie kurstillfället är avslutat. Det ligger emellertid i högskolans intresse att stötta studenter på bästa sätt så att de kan avsluta sina studier. Student som utför nytt arbete får numera enligt praxis sju extra handledningstimmar.

Rutinerna för uppsatsarbete och examination vid IDP

Inför uppsatsarbetet skall en promemoria författas som bl.a. beskriver syfte och metod. Utifrån promemorian utses en handledare. I uppsatskursen ingår några seminarier. Vid kursens slut lämnar studenten in sin uppsats för behandling vid ett ventileringsseminarium. Efter seminariet följer ett betygsnämndsmöte. Systemet på IDP med betygsnämnd infördes i samband med C-uppsatskursen vårterminen 2002. Vid mötet närvarar seminarieledare, handledare och lärare inom det ämnesområde som behandlas. Betygsnämnden fattar beslut på delegation från examinator. Tveksamma fall hänskjuts till examinator. En vanlig följd av betygsnämndens arbete är att studenterna anmodas att komplettera uppsatsen, dvs. att utföra förbättringar/korrigeringar utifrån vad som framkommit vid ventileringsseminariet. Arbeten med grova brister kan få betyget underkänt. Normalt stoppas dessa arbeten före ventileringen genom handledarens anmodan. I det aktuella fallet fanns det alltså inte någon handledare, varför betyget underkänt inte gick att undvika. Information om institutionens rutiner meddelas alla studenter dels vid ett informationsmöte före kursstart, dels genom den webbsida som alla uppmanas att läsa.

Överenskommelse med extern uppdragsgivare

IDP har under många år haft ett system för att ge avgångsstudenter möjlighet att i skarpa projekt, dvs. projekt som involverar en extern part, få kontakt med företag i omvärlden. Studenterna informeras kontinuerligt om detta under sin utbildning. Explicit information inför och under uppsatskursen ges på flera sätt bland annat vid ett informationsmöte till alla avgångsstudenter i december månad. Informationsmötet kallas "Jaktsäsong nu" vilket syftar till att få studenterna att börja leta efter partnerföretag. Om någon student missar denna information finns den dessutom på högskolans webbplats. Informationen ges också i en handledning "Att skriva C-uppsats eller att göra examensarbete på informationsdesign", som är obligatorisk för alla examensstudenter. I den utgåva som gällde för N N och P P, daterad en 21 januari 2002, upplystes studenterna om kravet på avtal eller godkännande från högskolan.

BESLUT

2004-10-29

Reg.nr 31-4821-03

Sid 4

Studenterna hade brutit mot institutionens anvisningar genom att inte som är brukligt skriva en överenskommelse med den externa uppdragsgivaren SKF. Institutionens kontakter med SKF inskränkte sig därför till några telefonsamtal, där det första kom från den kontaktperson studenterna haft på SKF. Det var genom detta samtal som institutionen blev uppmärksam på att det fanns två likalydande uppsatser.

Misstankar om fusk

Misstankar om fusk väcktes när en företrädare för SKF kontaktade examinatoren med anledning av att studenterna till SKF hade lämnat in två 10-poängsuppsatser och inte ett 20-poängsarbete, som SKF hade förespeglats. Vid denna tidpunkt hade således ingen på högskolan vetskap om att studenterna bedrev dubbla studier med samma uppdragsgivare och mycket närliggande uppdragsbeskrivningar. Studenterna hade genomgått ventileringsseminarier på såväl IDP som Ekonomihögskolan utan att i något sammanhang nämna att de hade gjort en parallellstudie för granninstitutionen.

Övrig utredning

Studierektor Loe Önnered vid IDP har till Högskoleverket lämnat bl.a. följande kompletterande information. De båda studierektorerna från de skilda institutionerna hade ett möte med studenterna som upplystes om att deras agerande kunde vara ett ärende för disciplinnämnden. Han tog kontakt med disciplinnämndens ordförande som upplyste om att man inte kan plagiera sig själv och att frågan fick lösas på ett annat sätt. Uppsatserna lästes därefter noggrant mot varandra. Någon kontakt togs dock inte med studenterna förrän efter sommaren, i augusti.

N N och P P har lämnat synpunkter på högskolans yttranden och gjort invändningar mot flera av de uppgifter högskolan lämnat.

Högskoleverkets bedömning

Inledning

Högskolan och studenterna har skilda uppfattningar om framför allt orsakerna till underkännandet av uppsatsen. Högskoleverket finner inte skäl att vidare utreda dessa frågor. Enligt verkets mening ter det sig dock märkligt att nästan ingen som var med på oppositionen den 12 juni 2003 hade läst uppsatsen och att seminarieledaren inte varit insatt i ämnet, särskilt som det av högskolans handledning för uppsatsarbete (s. 11) framgår att ventilering av uppsatsen vid oppositionstillfället ingår i examinationen.

Verket har till uppgift att kontrollera att lagar och förordningar på bl.a. högskoleområdet följs. Detta innebär att verket inte kan överpröva en examinatorns beslut, men kan ha synpunkter på den formella hanteringen av ett sådant ärende. Eftersom examination och disciplinära åtgärder är myndighetsutövning mot enskild, måste höga krav ställas på handläggningen av sådana ärenden. Andra frågor som har aktualiserats i ärendet, och som verket kan ha synpunkter på, är

högskolans ansvar för handledning av en student efter en kurs slut och kursplaners rättsliga betydelse.

Examination

Enligt 6 kap. 10 § högskoleförordningen (1993:100) skall betyg sättas på en genomgången kurs, om inte annat är föreskrivet i kursplanen. Betyget skall bestämmas av en av högskolan särskilt utsedd lärare (examinator).

Högskolan har uppgett att systemet med betygsnämnd infördes på IDP vårterminen 2002 i samband med C-uppsatskursen, att betygsnämnden fattar beslut på delegation från examinator och att tveksamma fall hänskjuts till examinator.

Enligt högskoleförordningen kan examinator inte delegera sin uppgift att examinera. Högskolans agerande att ersätta examinator med någon annan eller en betygsnämnd, saknar således rättsligt stöd.

Högskoleverket förutsätter att högskolan ser över sitt examinationsförfarande så att det överensstämmer med högskoleförordningens bestämmelse.

Handledning efter kurs slut och kursplaners betydelse

Enligt 6 kap. 6–9 §§ högskoleförordningen skall det för ett utbildningsprogram finnas en utbildningsplan och för kurserna inom programmet kursplaner. I bestämmelserna anges dessutom vad utbildningsplanen och kursplanerna skall innehålla. I kursplanen skall anges

- kursens benämning,
- kursens poängtal och fördjupningsnivå i förhållande till examensfordringarna,
- syftet med kursen,
- det huvudsakliga innehållet i kursen,
- den kurslitteratur och de övriga läromedel som skall användas,
- de krav på särskilda förkunskaper och andra villkor som gäller för att bli antagen till kursen,
- formerna för att bedöma studenternas prestationer,
- de betygsgrader som skall användas samt
- om kursen är uppdelad i delar.

I kursplanen skall anges också de övriga föreskrifter som behövs.

Högskolan har anfört att en student inte har rätt till förnyad handledning efter det att ordinarie kurstillfälle är avslutat och att detta inte har dokumenterats i någon särskild handling men är allmänt känt inom hela högskolan.

Högskoleverket har i ett tidigare ärende behandlat frågan om en students rätt till handledning efter en kurs slut (se beslut 2003-11-24, reg.nr 31-1905-03).

Högskoleverket konstaterade i beslutet att de regler som gäller för en kurs skall finnas samlade i kursplanen. Den i ärendet aktuella högskolan hävdade, liksom Mälardalens högskola, att rätten till handledning upphör då kursen är slut.

Högskoleverket ansåg att denna uppfattning var korrekt endast om betyget underkänd meddelats studenten. Enligt högskoleförordningen skall ju betyg sättas

BESLUT

2004-10-29

Reg.nr 31-4821-03

Sid 6

på genomgången kurs om inte annat är föreskrivet (6 kap. 10 §). Högskolan hade inte satt något betyg på studentens uppsats vid kursens slut. Högskolan hade inte heller föreskrivit att handledningen upphörde vid kursens slut. Mot bl.a. denna bakgrund ansåg Höskoleverket att högskolan var skyldig att även efter kursens slut ge studenten handledning.

I förevarande ärende har Höskoleverket begärt att få ta del av de kursplaner för programmet som var aktuella då studenterna påbörjade utbildningen höstterminen 1999. De dokument som högskolan har gett in såsom kursplaner är, enligt Höskoleverkets mening, scheman över de kurser som ingår i Informationsmäklarprogrammet. Den information som en kursplan skall ge, såsom formerna för att bedöma studenternas prestationer, de betygsgrader som skall användas och den kurslitteratur och de övriga läromedel som skall användas, saknas. Högskolan har således inte i någon kursplan för den aktuella uppsatskursen föreskrivit att handledningen upphör vid kursens slut. Höskoleverket anser därför att högskolan hade en skyldighet att ge studenterna handledning efter att uppsatskursen var slut. Högskolan kan således inte, utan en tydlig föreskrift, frånsäga sig ansvaret för handledningen av studenter och hänvisa till handledarens goda vilja.

Högskolan har uppgett att en student som utför nytt arbete enligt nuvarande praxis får sju extra handledningstimmar. Höskoleverket förutsätter att högskolan har föreskrifter med detta innehåll i kursplaner för de kurser som berörs. Höskoleverket förutsätter vidare att föreskrifter om examination/opposition anges i högskolans kursplaner.

Höskoleverket vill i sammanhanget understryka att föreskrifter i en utbildningsplan eller en kursplan är föreskrifter i den mening som avses i 8 kap. regeringsformen. Det som föreskrivs i dessa dokument är alltså regler som är generellt tillämpbara och bindande för såväl högskolorna som studenterna. Föreskrifter i kursplaner om examinationsform och betygsgrader är grunden för examinatorns myndighetsutövning mot en student. Det är därför viktigt – inte minst av rättssäkerhetsskäl – att föreskrifterna fastställs i behörig ordning och av behörig instans.

Överenskommelse med uppdragsgivare

Beträffande frågan om en överenskommelse med uppdragsgivaren SKF hade träffats har högskolan uppgett att informationen om kravet på avtal eller godkännande från högskolan bl.a. ges i handledningen för uppsatsarbetet som är obligatorisk för alla examensstudenter. Eftersom handledningen tillmäts så stor vikt i arbetet med uppsatsskrivning anser Höskoleverket att handledningen borde finnas med i litteraturförteckningen till aktuell kurs eller på annat sätt omnämnas i kursplanen.

Hantering av misstankar om fusk

Av 10 kap. 9 § högskoleförordningen framgår att misstanke om disciplinära förseelser skall anmälas skyndsamt till rektor. Rektor skall låta utreda ärendet och ge studenten tillfälle att yttra sig över anmälningen. Rektor skall därefter, i förekommande fall efter samråd med den lagfarna ledamoten, avgöra om omständigheterna är sådana att ärendet skall lämnas utan åtgärd, föranleda varning av rektor, eller hänskjutas till disciplinnämnden för prövning.

I 7 § förvaltningslagen (1986:223) ställs krav på myndigheternas handläggning av ärenden. Av paragrafen framgår bl.a. att ärenden skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts och att myndigheten skall underlätta för den enskilde som har med myndigheten att göra.

I förarbetena till förvaltningslagen har frågan om snabb handläggning ägnats särskild uppmärksamhet. Konstitutionsutskottet uttalade bl.a. följande (KU 1985/86:21 s. 9): Att i ovisshet behöva gå och vänta under lång tid på ett myndighetsbeslut som kanske gäller frågor som har avgörande betydelse för en persons ekonomiska eller personliga förhållanden kan förorsaka otrygghet och personligt lidande, kanske också ekonomiska förluster. Det gäller här inte en ren servicefråga utan handlar i hög grad också om den enskilda människans rättssäkerhet. (Hellners och Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, 2003, s. 89).

I ärendet har framkommit att studenterna vid ett möte i juni 2003 upplystes om att deras agerande ”kunde bli ett ärende för disciplinnämnden” och att studenterna först i slutet av augusti fick vetskap om att ärendet inte skulle underställas disciplinnämnden för prövning. Att låta studenterna under så lång tid leva i ovisshet om utgången i en sådan viktig fråga, är naturligtvis inte tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt.

Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis finner Högskoleverket att det finns anledning att rikta kritik mot högskolan för att IDP

- tillämpat ett examinationsförfarande som strider mot högskoleförordningens regler,
- saknat kursplaner för aktuell utbildning,
- haft rutiner för handledning som saknat stöd i någon kursplan och
- inte tillräckligt skyndsamt informerat studenterna om att misstankarna om fusk aldrig underställdes disciplinnämnden för prövning.

Högskoleverket förutsätter att högskolan vidtar åtgärder med anledning av verkets kritik och ser över bl.a. formerna för examinationen och föreskrifterna i

HÖGSKOLEVERKET

BESLUT

2004-10-29

Reg.nr 31-4821-03

Sid 8

kursplanerna. Verket förutsätter vidare att högskolan informerar personalen om gällande bestämmelser.

Detta beslut har fattats av chefsjuristen Annica Lindblom i närvaro av verksjuristen Teresa Edelman efter föredragning av verksjuristen Caroline Cruz.

Annica Lindblom

Caroline Cruz

Kopia till
N N
P P